

Examen VMBO-GL en TL

2014

tijdvak 2
dinsdag 17 juni
13.30 - 15.30 uur

economie CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 47 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 57 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Let's go LETS!

Bij de beantwoording van de vragen 1 tot en met 7 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 in de bijlage.

In diverse plaatsen in Nederland zijn er zogenoemde ruilkringen. Zij werken meestal via een systeem dat LETS (Lokaal Economisch Transactie Systeem) genoemd wordt.

Gebruik informatiebron 1.

- 1p 1 Is er bij het LETSysteem sprake van directe ruil of van indirecte ruil en waarom?
- A Directe ruil, want goederen en diensten worden direct tegen elkaar geruild.
  - B Directe ruil, want er wordt geen geld gebruikt.
  - C Indirecte ruil, want goederen worden tegen diensten geruild.
  - D Indirecte ruil, want er wordt een ruilmiddel gebruikt.

Gebruik informatiebron 1.

- 1p 2 De meeste ruilkringen zijn actief in grote steden, onder andere omdat daar veel mensen wonen.
- Geef nog een reden waarom ruilkringen meestal in grote steden actief zijn.
- 1p 3 Het systeem van LETS en ruilkringen bestaat nog niet zo lang. Het is ontstaan in 1980 in Courtenay, Canada. De stad Courtenay werd toen geconfronteerd met een hoge werkloosheid en economische terugval nadat de plaatselijke houtzagerij failliet ging.
- Geef een argument waarom ruilkringen populairder worden in tijden van economische neergang.

Als deelnemer heb je bij de LETS-administratie een rekening waarop wordt bijgehouden hoeveel ruilpunten je nog tegoed hebt of hoe hoog je schuld is. Ruilpunten worden naar de rekeningen van andere deelnemers overgeschreven.

Als deelnemer aan een ruilkring hoef je niet bang te zijn om 'rood' te staan. Een schuld betekent niets anders dan dat je later iets voor iemand uit de ruilkring terug zult doen.

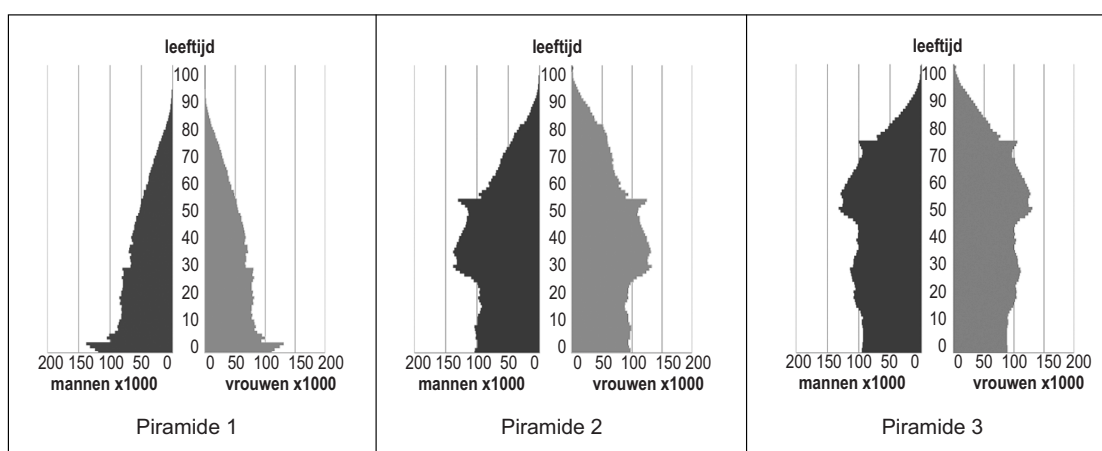
- 1p 4 In tegenstelling tot een 'gewone' spaarrekening levert een tegoed aan LETSpunten je geen rente op. Maar een tegoed aan LETSpunten heeft meer nadelen ten opzichte van een tegoed op een 'gewone' spaarrekening.
→ Welk nadeel heeft een tegoed aan LETSpunten, naast het ontbreken van rente, ten opzichte van een tegoed op een 'gewone' spaarrekening?
- 1p 5 Enthousiast LETS-lid Mark en zijn buurman Florijn praten over het LETSysteem. Volgens Mark kan hij, door de deelname aan het LETSysteem, een groter deel van zijn inkomen sparen op een 'gewone' spaarrekening. Volgens Florijn klopt dat niet, want het inkomen dat hij in euro's verdient bij zijn baas, is niet veranderd.
→ Geef een argument voor het standpunt van Mark.
- 1p 6 Florijn weet niet of hij mee zal doen aan het LETSysteem. "Stel dat ik een kleine verbouwing wil laten uitvoeren met dit systeem. Dan is er toch een risico dat het werk minder goed wordt uitgevoerd dan door een bedrijf dat niet deelneemt aan LETS", zegt hij.
→ Noem, naast de minder goede uitvoering, een ander mogelijk probleem voor Florijn als hij de verbouwing wil laten uitvoeren met het LETSysteem.
- 1p 7 Ook bedrijven zijn niet altijd blij met het gebruik van het LETSysteem.
→ Noem een mogelijk nadeel van het gebruik van het LETSysteem voor bedrijven die daar niet aan deelnemen.

Vergrijzing: bedreiging of kans?

Bij de beantwoording van de vragen 8 tot en met 14 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 2 in de bijlage.

De vergrijzing is een onderwerp dat vaak besproken wordt in nieuwsprogramma's en kranten. Vaak wordt gesproken over de negatieve gevolgen van de vergrijzing, maar zijn er ook positieve gevolgen van vergrijzing?

- 1p 8 In een bevolkingspiramide kun je de leeftijdsopbouw van de bevolking zien. Je ziet hieronder drie bevolkingspiramides van drie verschillende jaren.

Zet de piramides in een juiste volgorde zodat ze de vergrijzing van de Nederlandse samenleving in de loop der jaren goed weergeven.

- A 1 → 2 → 3
- B 1 → 3 → 2
- C 2 → 1 → 3
- D 2 → 3 → 1
- E 3 → 1 → 2
- F 3 → 2 → 1

- 1p 9 De negatieve gevolgen van de vergrijzing voor de overheid gaan voornamelijk over de kosten van de vergrijzing, bijvoorbeeld de uitgaven aan AOW-uitkeringen.
→ Noem nog een ander voorbeeld van overheidsuitgaven die zullen stijgen als gevolg van de vergrijzing.
- 2p 10 Men vergeet echter vaak dat bepaalde overheidsuitgaven in verhouding tot de totale overheidsuitgaven ook kleiner zullen worden door de vergrijzing.
→ Noem twee voorbeelden van overheidsuitgaven die in verhouding kleiner zullen worden door de vergrijzing. Geef ook een verklaring.

uit de krant:

Waar liggen de kansen van de vergrijzing? Ondernemers in Nederland moeten de seniorendoelgroep maar eens goed bekijken. Daar liggen wel degelijk kansen!

Gebruik informatiebron 2.

- 2p 11 Op basis van het aantal huishoudens kun je zien dat de senioren groep een belangrijke doelgroep kan zijn voor ondernemers. Kijk je naar de senioren als doelgroep, dan gaat het over de leeftijdsgroep vanaf 55 jaar.
→ Hoeveel procent van het totaal aantal huishoudens bestond in 2010 uit huishoudens waarvan de hoofdkostwinner 'senior' is?
Schrijf je berekening op.
- 1p 12 De groep senioren heeft gemiddeld een veel hoger vermogen dan de andere groepen.
→ Geef hiervoor een verklaring.
- 2p 13 De groep senioren vanaf 65 jaar heeft niet het hoogste inkomen. Deze groep vanaf 65 jaar houdt na aftrek van de vaste lasten wel een groter percentage van het inkomen over om vrij te besteden dan de leeftijdsgroepen 45 - 64 jaar.
→ Noem hiervoor twee oorzaken.
- 1p 14 Ondernemers kunnen profiteren van de vergrijzing. Ze moeten dan wel seniorenmarketing inzetten om de seniorendoelgroep optimaal te kunnen bedienen. Een supermarkt kan de 'p' van plaatsbeleid inzetten om de senioren groep aan zich te binden.
→ Noem een voorbeeld hoe de supermarkt het plaatsbeleid in zou kunnen zetten om de seniorendoelgroep goed te kunnen bedienen.

In onze stad gebeurt altijd wat!

Bij de beantwoording van de vragen 15 tot en met 21 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 3 en 4 in de bijlage.

Steeds meer Nederlandse steden en gemeenten doen aan citymarketing. Ze bedenken een hip imago, verzinnen een pakkende slogan en prijzen de stad aan in marketingcampagnes.

Gebruik informatiebron 3.

- 1p **15** In Dregten wil de burgemeester ook een citymarketingcampagne. In de gemeenteraad zijn er naast voorstanders ook tegenstanders van de dure reclamecampagne. Zij wijzen erop dat het maar de vraag is of er tegenover deze kosten wel voldoende extra opbrengsten staan om de gemeentebegroting sluitend te houden.
- Geef een voorbeeld van extra inkomsten / opbrengsten voor de gemeente die citymarketing kan opleveren.

Vaak richten de gemeenten zich bij citymarketing op drie doelgroepen:

- (toekomstige) inwoners
- bedrijven
- bezoekers / toeristen

- 1p **16** Toekomstige of nieuwe inwoners zorgen voor extra inkomsten. Toch richten veel gemeenten zich bij citymarketing eerst op de huidige inwoners.
- Geef een argument waarom gemeenten zich in hun marketingcampagne eerst richten op de huidige inwoners.
- 1p **17** De kosten van de citymarketingactiviteiten worden door de gemeente betaald. De gemeente laat bedrijven en inwoners meebetalen via de belastingen. In verhouding betalen bedrijven vaak meer dan de inwoners.
- Leg uit dat hier sprake is van het profijtbeginsel.

- 1p 18 Volgens sommige economen is citymarketing door kleinere gemeenten onzinnig en weggegooid geld. Zij beweren dat Nederland als geheel niets opschiet met deze citymarketing. “Er komt geen toerist extra naar Nederland”, zeggen zij.
→ Geef een argument voor kleinere gemeenten om toch aan citymarketing te doen.
- 1p 19 Dezelfde economen vragen zich af of het voor de gemeenten wel zinvol is om veel geld uit te geven aan citymarketing. Volgens hen gaan veel inkomsten niet naar de gemeenten, maar juist naar de bedrijven. Toch kunnen de bijstandsuitgaven van een gemeente dalen als citymarketing effectief is.
Hieronder staan drie verschijnselen:
1 bedrijvigheid in de gemeente neemt toe
2 vraag naar personeel neemt toe
3 werkloosheid neemt af
Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat.
A effectieve citymarketing → 1 → 2 → 3 → bijstandsuitgaven dalen
B effectieve citymarketing → 1 → 3 → 2 → bijstandsuitgaven dalen
C effectieve citymarketing → 2 → 1 → 3 → bijstandsuitgaven dalen
D effectieve citymarketing → 2 → 3 → 1 → bijstandsuitgaven dalen
E effectieve citymarketing → 3 → 1 → 2 → bijstandsuitgaven dalen
F effectieve citymarketing → 3 → 2 → 1 → bijstandsuitgaven dalen
- 1p 20 Citymarketing heeft voor de inwoners van de gemeente niet alleen maar voordelen. Daardoor is het voor de gemeente lastig om een goed beleid te voeren. Dat komt onder andere omdat inwoners en bedrijven tegenstrijdige belangen kunnen hebben.
→ Leg uit dat de inwoners en de bedrijven tegenstrijdige belangen kunnen hebben.

Gemeente X wil graag weten of de citymarketing van 2013 het gewenste resultaat geeft in 2014.

Gebruik informatiebron 4.

- 2p 21 Stel dat gemeente X haar doelstelling haalt.
→ Bereken in hele euro's hoeveel gemeente X dan in 2014 extra zal ontvangen door middel van citymarketing.
Schrijf je berekening op.

Vechten om de vodden!

Bij de beantwoording van de vragen 22 tot en met 28 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 5 en 6 in de bijlage.

In Nederland zijn veel liefdadigheidsorganisaties bezig met het verzamelen van gebruikte kleding. Het lijkt zo mooi. Dat oude T-shirt gooi je in de kledingcontainer. Jij hebt weer ruimte op de plank. Iemand in Afrika is blij met jouw shirt. Echter, van alle kleding die liefdadigheidsorganisaties in Nederland inzamelen, wordt maar twee procent weggegeven in arme landen.

uit: OneWorld nr. 4 mei 2012

Gebruik informatiebron 5.

- 1p 22 Veel ingeleverde kleding wordt door Humana niet daadwerkelijk verscheept naar Afrika, maar wordt al in Nederland verkocht aan commerciële organisaties.
→ Geef een argument waarom de kleding in Nederland verkocht wordt aan commerciële handelaren en niet wordt uitgedeeld in Afrika.
- 1p 23 Jeanny van de Broeck gooit haar gebruikte kleding altijd netjes in een daarvoor bestemde container. Haar vriendin Claire vindt dat de export van gebruikte kleding ook negatieve gevolgen kan hebben voor de werkgelegenheid in de textielindustrie in de ontwikkelingslanden. Hieronder staan drie economische verschijnselen.
- 1 minder verkoop door textielindustrie in ontwikkelingslanden
  - 2 aanbod van kleding in ontwikkelingslanden neemt toe
  - 3 lagere productie door textielindustrie in ontwikkelingslanden
- Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat.
- A export gebruikte kleding → 1 → 2 → 3 → lagere werkgelegenheid
B export gebruikte kleding → 1 → 3 → 2 → lagere werkgelegenheid
C export gebruikte kleding → 2 → 1 → 3 → lagere werkgelegenheid
D export gebruikte kleding → 2 → 3 → 1 → lagere werkgelegenheid
E export gebruikte kleding → 3 → 1 → 2 → lagere werkgelegenheid
F export gebruikte kleding → 3 → 2 → 1 → lagere werkgelegenheid
- 2p 24 Veel organisaties delen geen gebruikte kleding uit Europa meer direct uit aan de bevolking in Afrika. De kleding wordt nu overgedragen aan plaatselijke organisaties in Afrika die de textiel op de plaatselijke markt verkopen.
→ Geef een **voordeel** en een **nadeel** van deze nieuwe werkwijze voor de bevolking in Afrika.

Gebruik informatiebron 5.

- 1p **25** Maak in de onderstaande zin de juiste keuze en vul de zin aan.
De hulp die Humana geeft is ... (kies noodhulp of structurele hulp),
want ...

Volgens het schema in informatiebron 6 verdwijnt het overgrote deel van de afgedankte kleding nog in de prullenbak. Hier ligt een grote kans voor de non-profit-inzamelingsorganisaties. Het kan een fors hogere opbrengst betekenen voor de goede doelen. De non-profit-inzamelingsorganisaties zijn namelijk verplicht per ingezamelde kilo 12 cent over te maken naar goede doelen.

Gebruik informatiebron 6.

- 2p **26** Bereken in hele euro's hoeveel de goede doelen méér zouden kunnen ontvangen. Ga ervan uit dat niets meer de prullenbak in gaat en dat de verhouding commercieel / non-profit dezelfde blijft.
Schrijf je berekening op.
- 1p **27** Een bedreiging voor de opbrengst van de organisaties is het feit dat de hoeveelheid ingeleverde tweedehandskleding welvaartsgevoelig is. "We hebben last van de crisis in Europa," merkt Jeanny op.
→ Geef een argument voor de opmerking van Jeanny.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p **28** Bijkomend probleem volgens Jeanny is dat liefdadigheidsorganisaties die kleding inzamelen moeten concurreren met commerciële handelaren. Gemeenten vragen steeds vaker een inzamelvergoeding aan de organisaties. De organisatie die het meeste geld aan de gemeente betaalt, mag de kledingbakken plaatsen.
Volgens Jeanny is dit een kwalijke zaak. "Kleding, of de opbrengst daarvan, komt vaak niet terecht op de plek waar burgers denken dat deze terecht komt!"
→ Geef een argument voor de mening van Jeanny.

Het huishoudboekje van Nederland

Bij de beantwoording van de vragen 29 tot en met 34 hoef je geen gebruik te maken van de informatiebronnen in de bijlage.

Elk jaar op de derde dinsdag van september is het Prinsjesdag. Een belangrijke dag, waarop de plannen van het kabinet gepresenteerd worden.

1p 29 Maak de zinnen kloppend door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo:

Noteer de getallen (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de getallen de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Op Prinsjesdag presenteert de minister van ... (1) ... (economische zaken/financiën) de ... (2) ... (miljoenennota/troonrede). Dit is een samenvatting van de ... (3) ... (rijksbegroting/rijksinkomsten).

Prinsjesdag 2011 was bepaald geen feestelijke dag, maar meer een dag met donkere wolken aan de lucht. Het economisch klimaat zat niet mee. Net als veel landen had Nederland te maken met een economische crisis. De wereldeconomie zakte in en de schuldencrisis in de eurolanden maakte het er niet makkelijker op voor Nederland. Bovendien werd Nederland geacht zich te houden aan de financiële afspraken van de EMU:

- 1 Landen mogen maximaal een begrotingstekort van 3% van het bruto binnenlands product (bbp) hebben.
- 2 Landen mogen een maximale overheidsschuld van 60% van het bruto binnenlands product hebben.

2p 30 Voldeed Nederland in 2012 aan beide financiële afspraken? De volgende gegevens van Nederland zijn bekend over 2012:

begrotingstekort	€ 17,8 miljard
bruto binnenlands product	€ 614 miljard
overheidsschuld	€ 402 miljard

→ Geef per afspraak aan of Nederland hieraan voldeed. Geef per afspraak ook de berekening in een decimaal. Schrijf je berekeningen op.

- 1p 31 Het kabinet wilde 18 miljard bezuinigen in de periode 2012 - 2015. Bezuinigen in een economisch slechte tijd vinden sommige economen onverstandig. Deze tegenstanders van bezuinigingen zijn van mening dat de overheid juist in slechte tijden geld moet investeren om zo de economie te stimuleren.
- Hieronder staan drie tussenstappen:
- 1 minder werkloosheid
  - 2 consumptieve bestedingen stijgen
  - 3 inkomens stijgen
- Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat.
- A overheidsinvesteringen stijgen → 1 → 2 → 3 → productie stijgt
B overheidsinvesteringen stijgen → 1 → 3 → 2 → productie stijgt
C overheidsinvesteringen stijgen → 2 → 1 → 3 → productie stijgt
D overheidsinvesteringen stijgen → 2 → 3 → 1 → productie stijgt
E overheidsinvesteringen stijgen → 3 → 1 → 2 → productie stijgt
F overheidsinvesteringen stijgen → 3 → 2 → 1 → productie stijgt
- 1p 32 Andere economen kunnen zich meer vinden in het beleid van het kabinet. Als het economisch klimaat niet gunstig is moet je juist geen geld uitgeven, maar gaan bezuinigen zodat de economie weer kan groeien.
- Hieronder staan drie tussenstappen:
- 1 lenen wordt goedkoper
  - 2 bestedingen kunnen stijgen
  - 3 minder vraag naar geld
- Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat.
- A overheid bezuinigt meer → 1 → 2 → 3 → economie kan groeien
B overheid bezuinigt meer → 1 → 3 → 2 → economie kan groeien
C overheid bezuinigt meer → 2 → 1 → 3 → economie kan groeien
D overheid bezuinigt meer → 2 → 3 → 1 → economie kan groeien
E overheid bezuinigt meer → 3 → 1 → 2 → economie kan groeien
F overheid bezuinigt meer → 3 → 2 → 1 → economie kan groeien
- 1p 33 Weer andere economen beweren dat stimuleringsmaatregelen door de overheid weinig zin hebben. Zij beweren dat de economische situatie in Duitsland voor ons veel belangrijker is.
- Waarom is de economische situatie in Duitsland voor Nederland belangrijk?

- 1p **34** Over wat verstandig is in tijden van crisis zijn economen het lang niet altijd eens. Zo gaan veel economen ervan uit dat als de overheid de economie stimuleert, de consumenten meer gaan besteden, omdat hun inkomens stijgen. Het is echter maar de vraag hoe consumenten reageren op een hoger inkomen in tijden van een crisis.
→ Verklaar dat een hoger inkomen in crisistijden niet hoeft te betekenen dat consumenten meer gaan besteden.

Vrijhandel

Bij de beantwoording van de vragen 35 tot en met 41 hoef je geen gebruik te maken van de informatiebronnen in de bijlage.

De Wereldhandelsorganisatie is een organisatie die probeert om vrijhandel in de wereld te stimuleren.

- 1p **35** In de introductie wordt gesproken over 'vrijhandel'. Welke van de onderstaande maatregelen bevordert de vrijhandel in de wereld?
- A invoerrechten afschaffen
  - B protectionisme bevorderen
  - C contingenteringen instellen
  - D importheffingen instellen

Blue Vision is een Nederlandse producent van televisies. Een producent uit Azië, Hyun Dai, heeft besloten om dezelfde televisies onder de kostprijs in Nederland op de markt te brengen.

- 1p **36** Een product onder de kostprijs op de markt brengen betekent dat de producent er geen winst op maakt. Sterker nog, hij lijdt zelfs verlies.
→ Geef een reden waarom Hyun Dai toch zijn producten onder de kostprijs aanbiedt.

- 1p 37 De televisies van Blue Vision kosten in Nederland € 500. Dezelfde televisie wordt door het Aziatische Hyun Dai gemaakt en zou voor € 300 op de Nederlandse markt gebracht kunnen worden. De televisie van Hyun Dai kost echter € 585. Dit komt door de importheffing. Met hoeveel procent wordt de prijs verhoogd door de importheffing?
- A 49%
  - B 67%
  - C 95%
  - D 195%
- 1p 38 De directeur van Blue Vision vertelt zijn buurman, Henk, dat hij heel blij is met de importheffing op buitenlandse televisietoestellen. Henk zegt echter: “De overheid moet zich drie keer bedenken voordat ze zo’n importheffing instelt op Aziatische televisies. Dit kan voor Nederlandse bedrijven die veel exporteren nadelige gevolgen hebben.”
- Geef een argument waarom zo’n Nederlandse (Europese) importheffing nadelige gevolgen kan hebben voor Nederlandse bedrijven die veel exporteren.
- 1p 39 De Wereldhandelsorganisatie probeert vrijhandel te bevorderen. Volgens de handelsorganisatie zorgt vrijhandel voor een grotere welvaart.
- Leg uit dat vrijhandel de welvaart van de consument kan laten toenemen.
- 2p 40 De directeur van Blue Vision is niet helemaal overtuigd van de voordelen van vrijhandel. Hij zegt: “Door afschaffing van protectie zal de werkgelegenheid in Nederland misschien **afnemen**. Maar het is ook mogelijk dat de werkgelegenheid in Nederland zal **toenemen**.”
- Leg de bewering van de directeur van Blue Vision uit.
- Doe het zo:*
Neem onderstaande zinnen over en vul ze aan.
Door het afschaffen van protectie:
kan de werkgelegenheid in Nederland afnemen, omdat ... .
kan de werkgelegenheid in Nederland toenemen, omdat ... .
- 1p 41 Lang niet iedereen is het erover eens dat vrijhandel voor altijd een goede oplossing is. Er zijn economen die beweren: “Vrijhandel is geen goed instrument om ontwikkelingslanden te helpen.”
- Geef een argument voor de bewering van deze economen.

Veel emotie rondom demotie

Bij de beantwoording van de vragen 42 tot en met 47 hoef je geen gebruik te maken van de informatiebronnen in de bijlage.

Het is een onderwerp dat nieuw leven wordt ingeblazen: demotie. Demotie is een lagere positie of een lager salaris aanvaarden. Dit is het tegenovergestelde van promotie.

In Nederland zijn we gewend dat werknemers naarmate ze ouder worden méér salaris krijgen. Het is normaal dat werknemers er ieder jaar automatisch een periodiek bij krijgen. Dat leidt ertoe dat oudere medewerkers vaak de duurste zijn, terwijl daar niet altijd de productiviteit tegenover staat die werkgevers verwachten.

IT-dienstverlener CapGemini maakte in januari 2013 bekend dat het bedrijf 400 medewerkers zal vragen om vrijwillig maximaal 10% salaris in te leveren. “Er is een ongelijkheid tussen wat deze mensen kunnen en wat ze kosten”, aldus Jeroen Versteeg, topman van CapGemini Nederland.

- 1p 42 Demotie komt vaak voor bij bedrijven met financiële problemen. Demotie wordt dan gebruikt als alternatief voor ontslag. Volgens sommige werkgevers zal een lagere arbeidsproductiviteit van de oudere medewerker namelijk op den duur tot ontslagen kunnen leiden. Hieronder staan drie economische verschijnselen.
- 1 hogere loonkosten per product
  - 2 lagere afzet
  - 3 verslechterde concurrentiepositie
- Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat.
- A lagere arbeidsproductiviteit → 1 → 2 → 3 → lagere werkgelegenheid
  - B lagere arbeidsproductiviteit → 1 → 3 → 2 → lagere werkgelegenheid
  - C lagere arbeidsproductiviteit → 2 → 1 → 3 → lagere werkgelegenheid
  - D lagere arbeidsproductiviteit → 2 → 3 → 1 → lagere werkgelegenheid
  - E lagere arbeidsproductiviteit → 3 → 1 → 2 → lagere werkgelegenheid
  - F lagere arbeidsproductiviteit → 3 → 2 → 1 → lagere werkgelegenheid

Volgens het Nederlandse arbeidsrecht mag een werkgever een werknemer niet dwingen een stapje terug te doen. Toch zijn er voldoende werknemers die vrijwillig voor demotie kiezen.

- 1p 43 Volgens een criticus kan demotie ook nadelig zijn voor een werkgever.
→ Geef een argument voor deze mening.

Een andere mogelijkheid dan demotie is deeltijdwerk voor oudere werknemers. Werkgevers kiezen hier vooral voor als deze medewerkers minder productief zijn dan gewenst. De praktische uitweg is dat werkgevers deze medewerkers aanbieden om in deeltijd te gaan werken. Met het deeltijdwerk krijgen de medewerkers vaak een aangepast takenpakket, waarbij zij de gelegenheid krijgen om hun waardevolle kennis en ervaring over te dragen op jonge werknemers.

- 2p 44 Geef voor zowel de werkgever als de werknemer een argument om te kiezen voor deeltijdwerk in plaats van demotie.

Doe het zo:

Vul onderstaande zinnen aan.

Een voordeel voor de werknemer is: ...

Een voordeel voor de werkgever is: ...

Ook Theo staat voor de keuze om wel of niet in deeltijd te gaan werken. Om zijn lasten te kunnen blijven betalen heeft hij berekend dat hij minimaal € 465 bruto per week moet blijven verdienen. Zijn huidige salaris is € 3.600 bruto per maand.

- 2p 45 Bereken hoeveel procent van een volledige baan Theo zal moeten blijven werken om het gewenste brutoloon te verdienen.
Schrijf je berekening op.

Tegenstanders van demotie geven aan dat werkgevers, naast het aanbieden van deeltijdwerk, ook nog andere manieren hebben om de arbeidsproductiviteit te verhogen. Zij noemen als voorbeeld een betere arbeidsverdeling.

- 1p 46 Leg uit hoe een betere arbeidsverdeling de arbeidsproductiviteit kan verhogen.
- 1p 47 Mensen moeten tegenwoordig langer doorwerken tot ze AOW krijgen. Demotie (in de zin van een lagere positie) wordt gezien als één van de manieren om mensen langer te kunnen laten doorwerken.
→ Leg uit dat mensen door middel van demotie langer zouden kunnen doorwerken.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.